

ELEKTRON RAQAMLI IMZO

Fayziahmadov Ahrorbek A'zamjon o'g'li

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti Zootexnologiya ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada “Elektron raqamli imzo (ERI)” tushunchasi, uning bugungi kundagi ahamiyati va foydali jihatlari hamda undan foydalanish tartiblari haqida ma'lumotlar berilgan. Bundan tashqari ushbu maqolada ERIning online tarzda olish va undan foydalanish usullari ham keltirilgan.

Kalit so'zlar: ERI tushunchasi, raqamli hujjatlar, autentifikatsiya, raqamli kalitlar, xavfsizlik, yaxlitlik, yuridik va jismoniy shaxslar, JSHSHR.

Kirish

Elektron raqamli imzo (ERI) – bu raqamli hujjatlarning autentifikatsiyasi va yaxlitligini ta'minlash uchun ishlatiladigan kriptografik texnologiya. U an'anaviy qog'oz hujjatlaridagi qo'l imzosi kabi funktsiyalarga ega, lekin raqamli muhitda ishlaydi. Hujjatni tasdiqlashning asosiy elementlaridan biri bu imzodir. Hujjatlarni raqamlashtirish bilan birgalikda elektron raqamli imzo (ERI) yaratildi. Bu an'anaviy imzoning muqobil varianti bo'lib, elektron hujjatlarni imzolash va haqiqiylikni tekshirishda shaxsni tasdiqlash uchun ishlatiladi. ERI vaqt va pulni sezilarli darajada tejaydi hamda ikki yil muddatga beriladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

Elektron raqamli imzo bir necha o'ziga xos va muhim hususiyatlarga ega. Bunday hususiyatlarga quyidagilarni misol qilib keltirish mumkin:

1. Xavfsizlik. Elektron raqamli imzo, xususiy kalit yordamida yaratiladi, bu esa faqat imzo egasiga ma'lum. Bu imzo hujjatning o'zgartirilmaganligini va asl egasini tasdiqlaydi.
2. Autentifikatsiya. Raqamli imzo, hujjatning kim tomonidan imzolanganini aniqlash

imkonini beradi. Bu, shuningdek, imzo egasining shaxsini tasdiqlash uchun ishlatiladi.

3. Yaxlitlik. Raqamli imzo, hujjatning o'zgartirilmaganligini ta'minlaydi. Agar hujjatga o'zgartirish kiritilsa, imzo noto'g'ri bo'ladi.

4. Raqamli kalitlar. Raqamli imzo, umumiy va xususiy kalitlar asosida ishlaydi. Xususiy kalit yordamida imzo yaratiladi, umumiy kalit esa imzoni tekshirish uchun ishlatiladi.

5. Qo'llanilishi. Elektron raqamli imzolar ko'plab sohalarda, jumladan, biznes, elektron hukumat, moliya va boshqa sohalarda qo'llaniladi.

Agarda ERI olish usullariga to'htaladigan bo'lsak:

ERIni uchta usulda olish mumkin:

- davlat xizmatlari markazida;
- masofadan (onlayn):
- yagona interaktiv davlat xizmatlari portalida[1];
- ERI ro'yxatga olish markazining rasmiy veb- saytida - e-imzo.uz.

ERI ro'yxatga olish markazining rasmiy veb-saytida elektron imzo olish bo'yicha ko'rsatmalar:

ERI olishni istagan yuridik yoki jismoniy shaxslar Davlat soliq qo'mitasi ro'yxatga olish markazining rasmiy veb-saytidagi davlat xizmatidan foydalanishlari mumkin <https://e-imzo.uz>.

1-qadam. e-imzo.uz saytiga kiring va onlayn-arizani to'ldiring.

Onlayn shaklda siz "yuridik shaxs" yoki "jismoniy shaxs" maqomlaridan birini tanlashingiz kerak. Misol uchun, siz jismoniy shaxs tegishli oynani tanlanganda 14 xonali JShShIRni kiritish zarur. JShShIR - bu 14 ta raqamdan iborat va o'zgartirilishi mumkin bo'lmagan yagona raqam. U pasportda ko'rsatilgan va jinsiy indeks, tug'ilgan sana, shahar kodi, fuqaroning seriya raqami, shuningdek, nazorat raqamini o'z ichiga oladi.

2-qadam. Keyin mobil telefon raqami kiritiladi, u arizachining nomidan ro'yxatdan o'tkazilgan bo'lishi kerak. Onlayn-arizani to'ldirgandan so'ng, ko'rsatilgan telefon raqamiga SMS-xabar shaklida tasdiqlash kodi yuboriladi. Siz ushbu kodni kiritishingiz hamda ariza va telefon raqamini tasdiqlashingiz kerak.

3-qadam. Keyin boshqa bir shakl paydo bo'ladi. Bu yerda shaxsiy kalit va parol yaratiladi. Ariza beruvchi pasport nusxasini va faylni – pasport sahifasi ochilgan fotosuratini ilova qilishi kerak.

Ma'lumot uchun: ilova qilingan fotosuratdagi arizachining tasviri aniq, ochiq fonda, to'liq yuz ko'rinishi va pasportning asosiy sahifasidagi matn tushunarli bo'lishi kerak. Suratning hajmi 5 MB dan oshmasligi kerak.

Barcha maydonlarni to'ldirgandan so'ng, "pfx faylini yarating va davom eting" tugmasini bosing. Ushbu shaklda ko'rsatilgan ERI kalitining parolini unutmang.

Shundan so'ng, tizim kiritilgan ma'lumotlar asosida elektron anketa yaratadi. So'rovnomani diqqat bilan o'qing va agar rozi bo'lsangiz, "so'rov yuborish" tugmasini bosing.

Shu bilan onlayn arizani to'ldirish bosqichi yakunlanadi.

Taqdim etilgan so'rovnoma Davlat xizmatlari markazi operatori tomonidan olinganidan keyin 1 ish kuni ichida ko'rib chiqiladi.

ERI to'lovi haqida: ERI berish uchun to'lov jismoniy shaxslar uchun hisoblangan bazaviy qiymatning 7% va yuridik shaxslar uchun 10% ni tashkil qiladi. To'lovni 8 soat ichida istalgan usulda amalga oshirish mumkin: Click, PayMe yoki Paynet orqali. Shundan so'ng siz o'zingizning arizangizni veb-saytda topishingiz va chop etishingiz mumkin.

Anketa holatini ko'rish uchun <https://e-imzo.uz> veb-saytidagi "ilovani topish" yorlig'iga o'ting. ERI sertifikatini berishda ariza qabul qilinganda, arizachiga ko'rsatgan mobil' telefonga SMS-xabar yuboriladi. Ariza beruvchi "arizani topish"

yorlig'iga o'tishi va elektron sertifikat olinganligini tasdiqlashi kerak. "Tasdiqlash" tugmachasini bosgandan so'ng, arizachi ilgari ko'rsatilgan diskdagi DSKEYS papkasida saqlanadigan shaxsiy kalit egasiga aylanadi. Endi ERI kalitidan barcha davlat va interaktiv xizmatlarda foydalanish mumkin.

ESLATMA: Ariza ko'rib chiqilayotgan paytda ma'lum bir sabablarga ko'ra rad etilishi ham mumkin.

Elektron imzodan qanday foydalanish kerak?

Sertifikatni yuklab olib, kalitni saqlaganingizdan so'ng, ERIdan foydalanib hamda kalit parolini kiritgan holda my.gov.uz saytidagi shaxsiy kabinetgizga kirishingiz kerak.

my.gov.uz veb-saytidan tashqari, ERI my.soliq.uz, stat.uz, faktura.soliq.uz, fo.birdarcha.uz, shop.uzex.uz va boshqa veb-saytlarida ham ishlatilishi mumkin. ERIning mavjudligi davlat xizmatlaridan onlayn foydalanish imkonini beradi. Xususan, jismoniy shaxslar ish haqini tasdiqlash to'g'risidagi arxiv ma'lumotnomalarini, bola tug'ilganda beriladigan bir martalik nafaqani, pensiya va uning miqdori to'g'risidagi guvohnomalarni olishlari, bolalarni davlat maktabgacha ta'lim muassasasiga qabul qilish uchun elektron ariza berishlari, bojxona to'lovlari bo'yicha taqqoslama dalolatnomani olishlari va boshqa xizmatlardan foydalanishlari mumkin.

Xulosa.

Elektron raqamli imzolar turli xil maqsadlar uchun mo'ljallangan bo'lib, ularning har biri o'ziga xos xavfsizlik darajasiga ega. Foydalanish maqsadiga qarab, to'g'ri imzo turini tanlash muhimdir. Umuman olganda, elektron raqamli imzo hujjatlarni raqamli muhitda xavfsiz va ishonchli tarzda tasdiqlash uchun zarur vositadir. Elektron raqamli imzo - davlat xizmatlarining barcha turlariga masofadan kirishni ta'minlaydi va hujjatlarning haqiqiylikiga kafolat bo'lib xizmat qiladi hamda qalbakilashtirishdan himoya qiladi. Biznesda korxonalarining mansabdor shaxslari,

yakka tartibdagi tadbirkorlar va yuridik shaxslar elektron raqamli imzodan foydalanishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O.Abduraxmonov "Development of a structure for implementation of parallel algorithmes based on cubic splines in a multiple nuclear processor" International Journal of Engineering and Information Systems //Vol. 5,Issue 5.,PaGES: 63-66,2021 y.
2. O.Abduraxmonov "Ko'p yadroli protsessorda kubik bazisli splaynlar asosida parallel algoritmlarni amalga oshirish tuzilmasini ishlab chiqish" Academic Research In Edicational SciencesScientific Journal// Vol.2,Issue3.,PaGES: 628-633,2021 y.
3. O.Abduraxmonov "Some methods of signals digital operation" International journal for advanced research in science & technology // Vol.10,Issue 06.,PaGES: 1-4, 2020 y.
4. Abduraxmonov Odiljon Qobulovich: Pandemiya sharoitida "Axborot-kommunikatsion texnologiyalari"dan foydalanib,elektron ta'lim shakliga o'tishning o'ziga xos xususiyatlari. "International scientific-online conference on innovation in the modern education system.Washington University in St.Louis
- 5.O.Q.Abdurakhmonov:Application of blits-question method in the process of laboratory training on the subject "Information-communication technologies" Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. **Volume 5| February 2022. ISSN: 2795-739X**
6. <https://finlit.uz> Axborot sayti